

Kolegij: Imunologija i imunogenetika

Doc. dr. sc. Dyana Odeh, *spec. kvalitete i sigurnosti hrane*

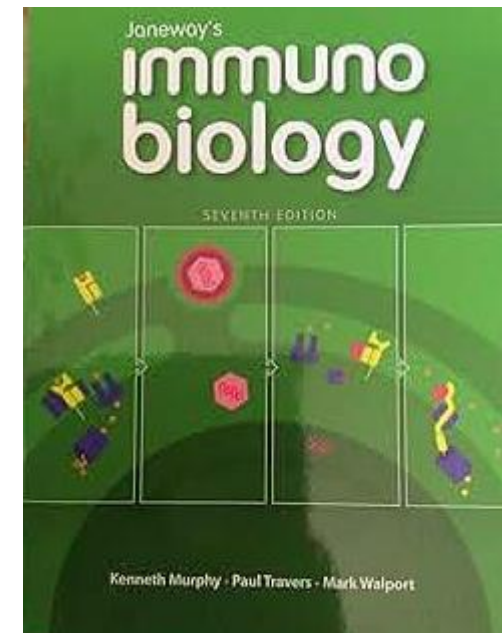
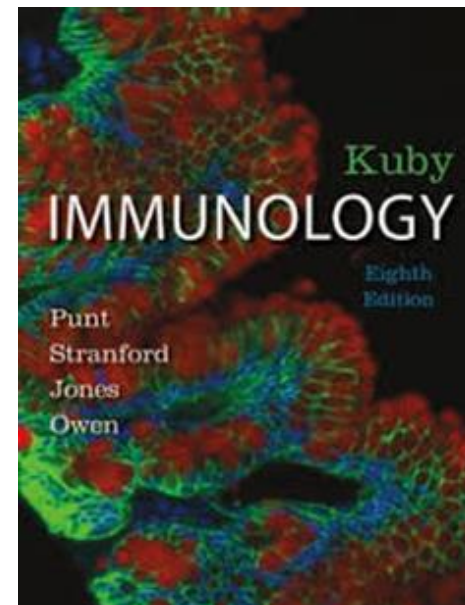
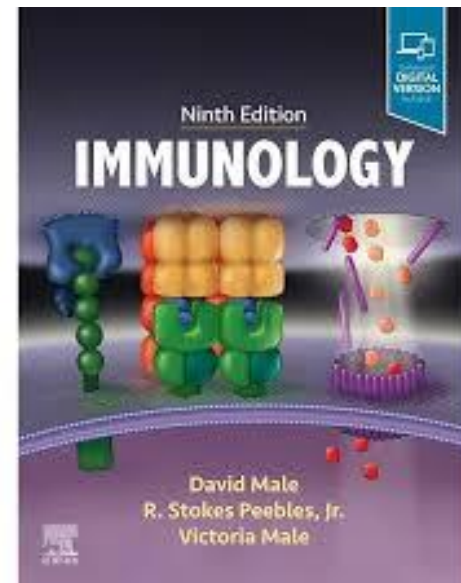
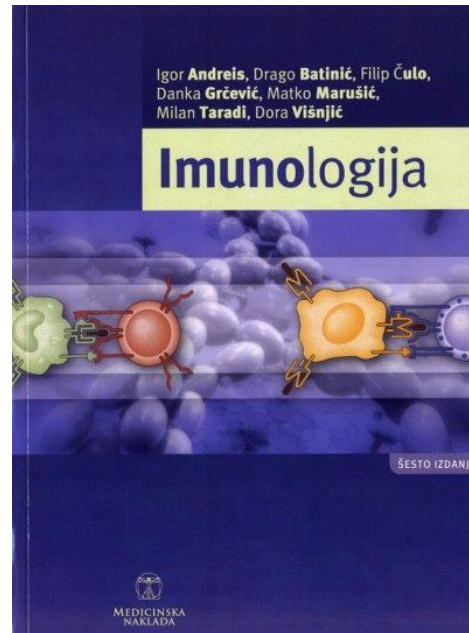
Email: dyana.odeh@biol.pmf.hr

Predavanja i praktikumi

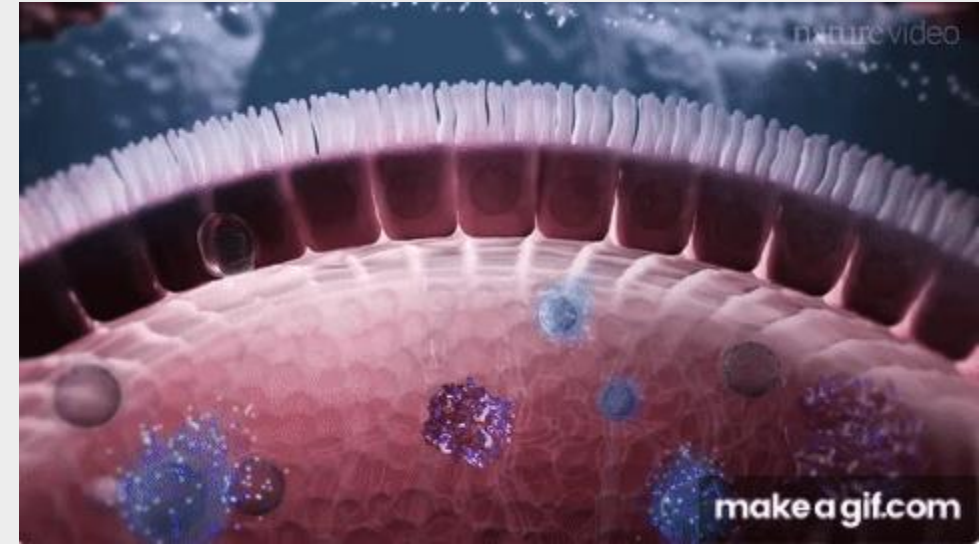
- **Obavezni**
- Dolazak na sva predavanja donosi 2 boda na kraju kolegija
- Izostanak s više od 25% predavanja znači ponovni upis kolegija
- Praktikum – dozvoljen 1 izostanak uz ispričnicu (6 termina praktikuma)
- **Kute obavezne** na praktikumu
- Bilježnice, priručnik za vježbe, kalkulatori – praktikum
- **Završni ispit** – pismeni ispit, usmeni ispit (opcionalan; konačna ocjena može biti i niža od ocjene ostvarene na pismenom ispitu, ovisno o rezultatu usmenog ispita)
- Za položen ispit i prolaz kolegija potrebno je ostvariti minimalno **50% bodova** na testu!

Popis knjiga za kolegij „Imunologija i imunogenetika“

- Andreis, I.; Batinić, D.; Čulo, F.; Grčević, D.; Marušić, M.; Taradi, M. Imunologija, 2010., sedmo izdanje, Medicinska naklada, Zagreb.
- Abbas, A. K.; Lichtman, A. H.; Pillai, S. Stanična i molekularna imunologija, 2024., deseto izdanje, Medicinska naklada, Zagreb.
- Kuby, J. Immunology, 2007., 6rd ed., WH. Freeman and company, New York.
- Male, D.; Brustoff, J.; Roth, D.B.; Roitt, I. Immunology, 2006., 9th ed., Mosby, Edinburgh, UK.
- Janeway, C.A. Jr; Travers, P.; Walport, M.; Shlomchik, M. Immunobiology, The Immune system in Health and Disease, 2003., 7th ed., Garland Science, New York.

1. Uvod
2. Stanice, tkiva i organi imunosnog sustava
3. Građa protutijela
4. Sinteza imunoglobulinskih lanaca
5. MHC sustav i prikazivanje antigena
6. Sustav komplementa i citokini
7. Antigeni i nespecifična imunost
8. Imunosno prepoznavanje i stanične interakcije
9. Humoralna i stanična imunost
10. Mehanizmi regulacije i djelovanja na imunosni odgovor
11. Imunosna tolerancija
12. Imunosna preosjetljivost - alergije
13. Autoimunost
14. Imunodeficijencije
15. Imunost na infekcije

Raspored vježbi iz "Imunologije i imunogenetike" - 2026/2027

Turnus 1 – utorak – 8h – 12h

13.10. Staničnost

20.10. Imunizacija

27.10. CTT

03.11. ELISA + Imunizacija

10.11. RID (očitavanje rezultata 12.11.)

Turnus 2 – utorak – 12h – 16h

13.10. Staničnost

20.10. Imunizacija

27.10. CTT

03.11. ELISA + Imunizacija

10.11. RID (12.11.)

Turnus 3 – utorak – 16h – 20h

13.10. Staničnost

20.10. Imunizacija

27.10. CTT

03.11. ELISA + Imunizacija

10.11. RID (12.11.)

Turnus 4 – srijeda – 16h – 20h

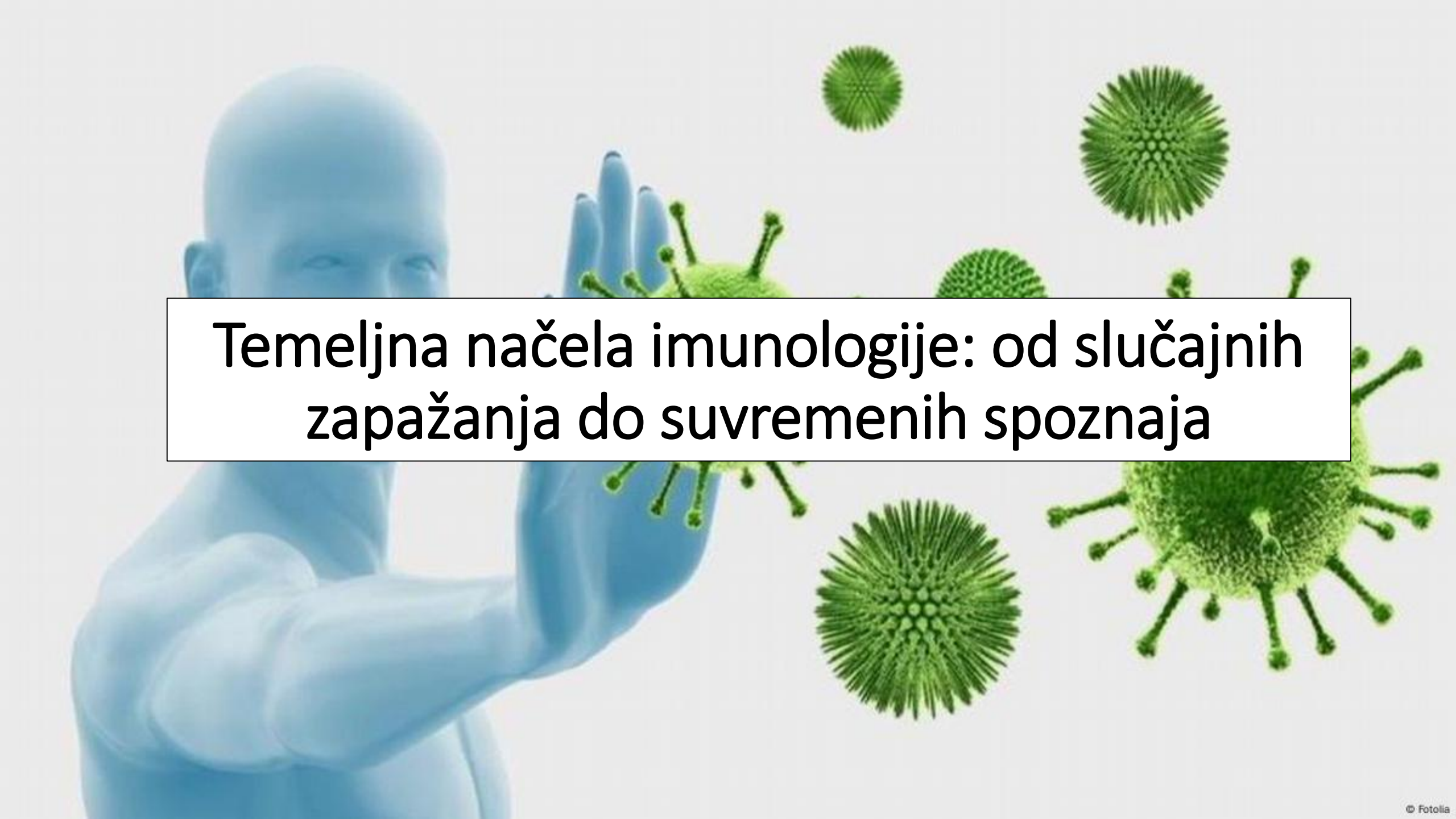
14.10. Staničnost

21.10. Imunizacija

28.10. CTT

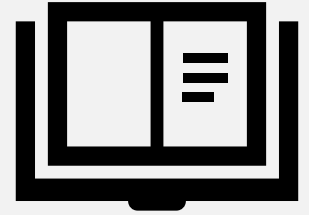
04.11. ELISA + Imunizacija

11.11. RID (13.11.)

Temeljna načela imunologije: od slučajnih zapažanja do suvremenih spoznaja

SADRŽAJ

- Definicija
- Povijesni razvoj imunologije
- Uloga imunosnog sustava
- Sastavnice imunosnog sustava
- Nespecifična imunost
- Specifična imunost
- Osnovne značajke imunoreakcije
- Oblici imunosne aktivnosti

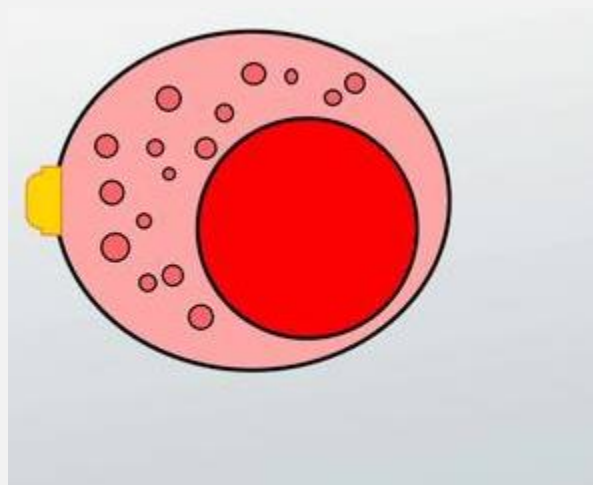

Što je imunologija?

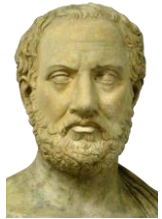
- ❑ biomedicinska znanost koja proučava otpornost organizma da se odupre djelovanju stranih tvari (antigena)
- ❑ lat. *immunitas* = otpornost
- ❑ imunost u širem smislu – sve obrambene reakcije
- ❑ imunost u užem smislu – specifična imunoreakcija

Antigeni - složene organske molekule što ih imunski sustav prepoznaje kao tuđe

Povijesni razvoj imunologije

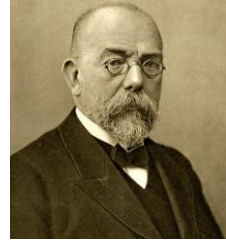
Tukidid

Edward Jenner

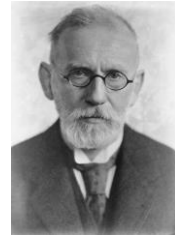
Louis Pasteur

Robert Koch

Emil von Behring i S. Kitasato

Paul Ehrlich

F.M. Burnet

Peter Brian Medawar

N.K. Jerne

5 st. pr. Kr.

- Prvo opažanje prirodne imunosti

1796.

- Prvo cijepljenje

1879 – 1885.

- Teorija o uzročnicima kokošje kolere
- Cjepiva za zarazne bolesti (bjesnoća, antraks)

1882.

- Otkriće uzročnika tuberkuloze
- Uzročnici bolesti živi mikrobi

1890.

- Antitoksini (humoralna imunost)

1907.

- Teorija pobočnih lanaca

1957.

- Teorija klonske selekcije

1960.

- Nobelova nagrada za stečenu imunosnu toleranciju

1970.

- Teorija o specifičnosti imunosnog sustava
- Otkriće principa proizvodnje monoklonalnih protutijela

1980. – danas

- MHC molekule, TLR receptori, dendritičke stanice
- Imunoterapija
- mRNA cjepiva

**116 Nobelovih nagrada za fiziologiju ili
medicinu – 22 u području imunologije**

Tablica 1. Dobitnici Nobelove nagrade za istraživanja na području imunologije

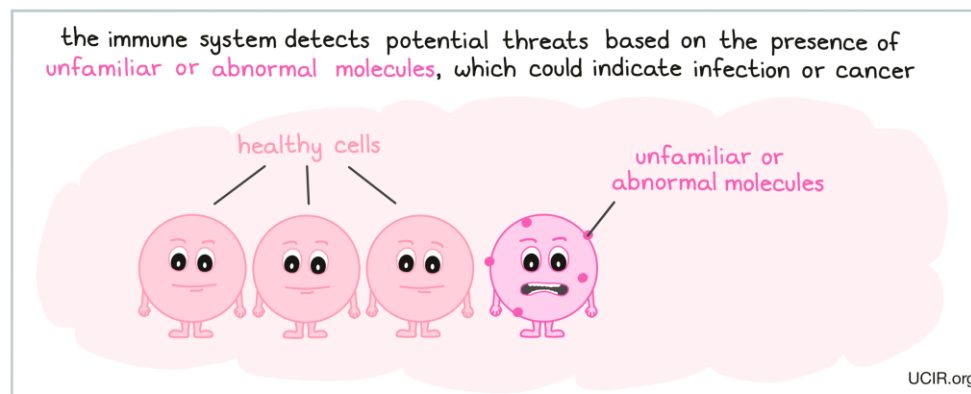
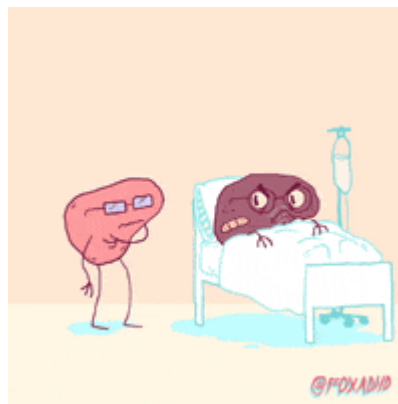
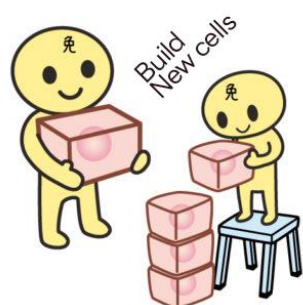
Godina	Nobelovac(i)	Doprinos u imunologiji
1901.	Emil von Behring	Seroterapija difterije – pasivna imunizacija.
1905.	Robert Koch	Istraživanja i otkrića vezana uz tuberkulozu — otkrivanje bakterije tuberkuloze.
1908.	Ilya Mechnikov & Paul Ehrlich	Mechnikov: važnost fagocitoze u imunoreakciji. Ehrlich: teorija o stvaranju protutijela.
1913.	Charles Richet	Otkriće anafilaksije (alergijske reakcije).
1919.	Jules Bordet	Otkriće sustava komplementa.
1930.	Karl Landsteiner	Otkriće krvnih grupa (ABO sustav).
1951.	Max Theiler	Cjepivo protiv žute groznice.
1957.	Daniel Bovet	Istraživanje histamina i antihistaminika – mehanizmi alergije.
1960.	F. Macfarlane Burnet & Peter Medawar	Istraživanje stečene imunotolerancije.
1972.	Gerald Edelman & Rodney Porter	Struktura protutijela (kemijska građa).
1977.	Rosalyn Yalow	Razvoj i primjena radioimunotesta (RIA).

Tablica 1. Dobitnici Nobelove nagrade za istraživanja na području imunologije - nastavak

Godina	Nobelovac(i)	Doprinos u imunologiji
1980.	Baruj Benacerraf, Jean Dausset, George Snell	Otkriće MHC sustava.
1984.	Niels Jerne, Georges Köhler, César Milstein	Proizvodnja monoklonskih protutijela.
1987.	Susumu Tonegawa	V(D)J rekombinacija – raznolikost protutijela.
1990.	Joseph Murray & E. Donnall Thomas	Istraživanje presadbe tkiva i organa (transplantacijska imunologija).
1996.	Peter Doherty & Rolf Zinkernagel	Istraživanje specifičnosti stanične imunosti.
2008.	Harald zur Hausen	HPV i rak vrata maternice – virusna imunologija.
2008.	Françoise Barré-Sinoussi & Luc Montagnier	Otkriće HIV-a.
2011.	Bruce Beutler, Jules Hoffmann & Ralph Steinman	Aktivacija urođenog imuniteta + dendritičke stanice.
2018.	James Allison & Tasuku Honjo	Imunoterapija raka (<i>checkpoint</i> inhibicija – uklanjanje imunosnih kočnica).
2023.	Katalin Karikó & Drew Weissman	mRNA cjepiva (COVID-19).
2025. Mary Brunkow, Fred Ramsdell i Shimon Sakaguchi – otkrića vezana s perifernom imunosnom tolerancijom		

Uloge imunosnog sustava

- Obrana od infekcije → okoliš prepun različitih mikroorganizama
- Obrana od tumora → nadzor nad stanicama
- Održavanje genske i antigenske homeostaze

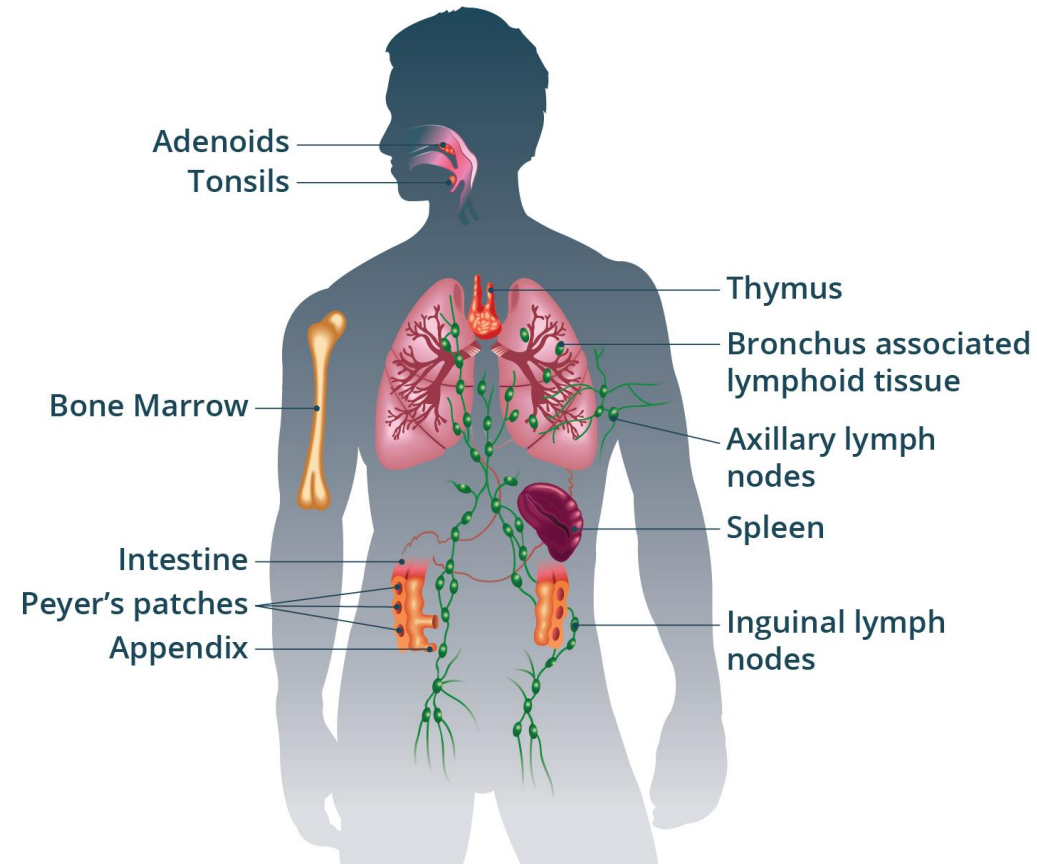
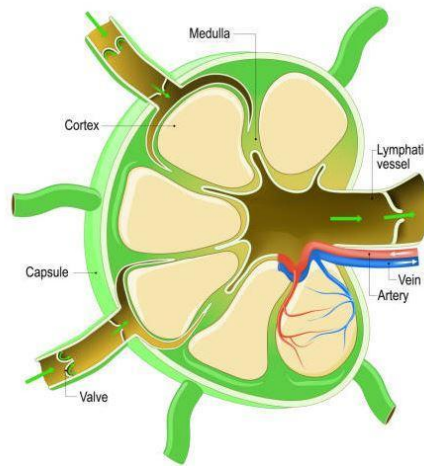
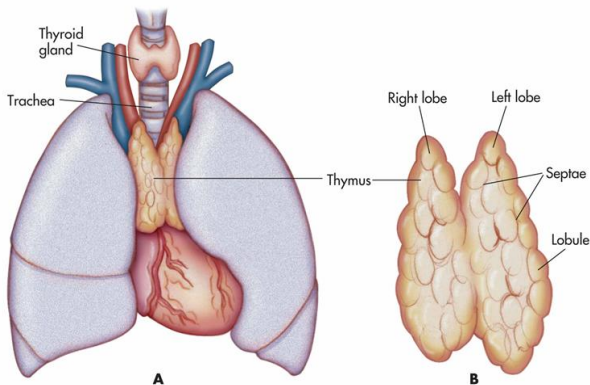

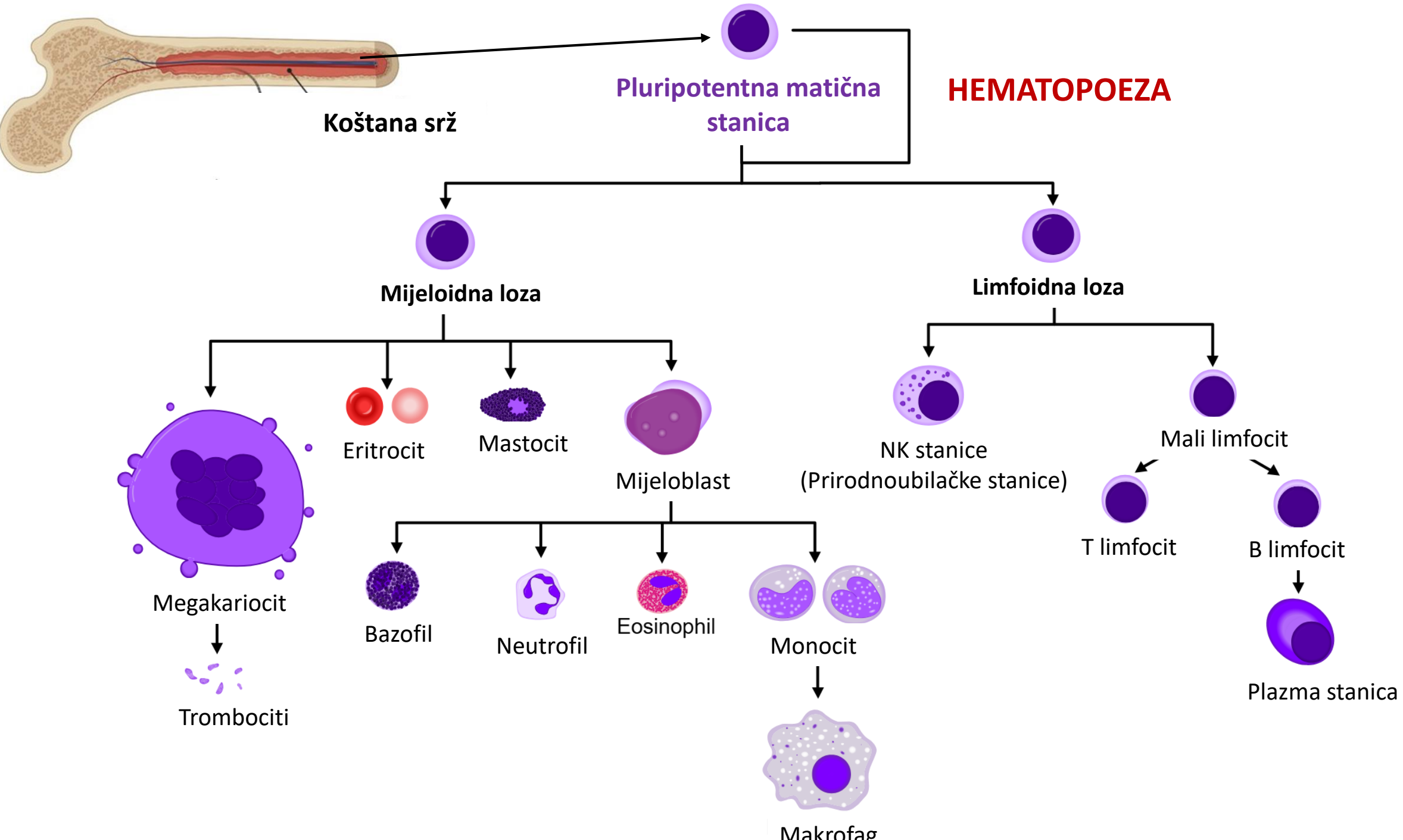
Sastavnice imunosnog sustava

- ne čini jedinstvenu anatomsku cjelinu
- sastoji se od raznovrsnih gena, molekula, stanica, tkiva i organa

ORGANI

- primarni – timus i koštana srž
- sekundarni – inkapsulirani organi (slezena i limfni čvor) i limfno tkivo pridruženo sluznicama (engl. mucosa-associated lymphoid tissue, MALT)

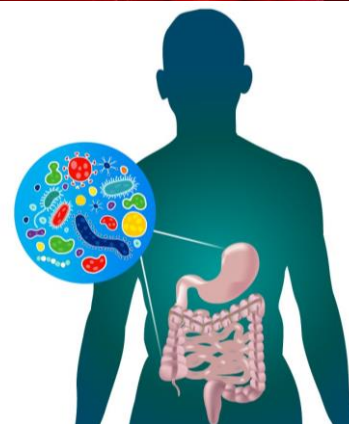
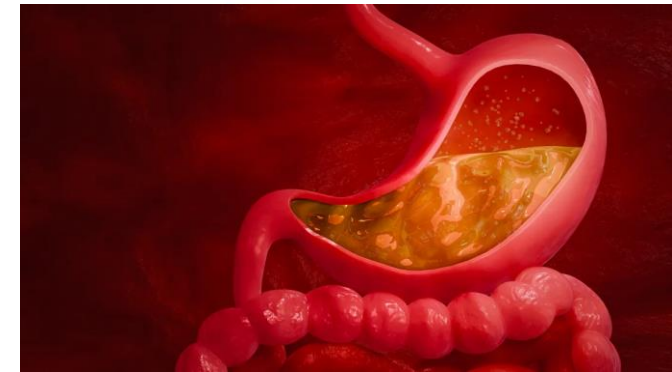
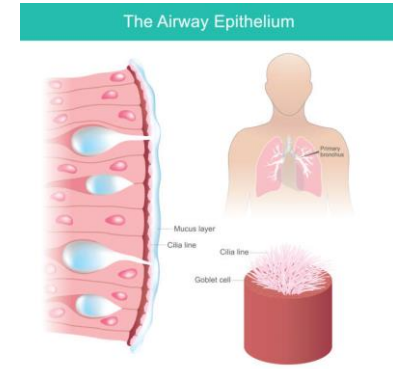
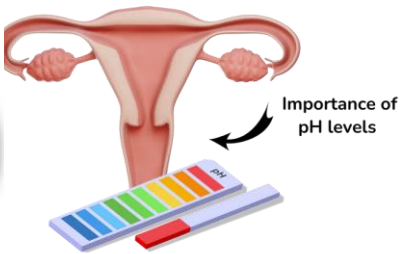
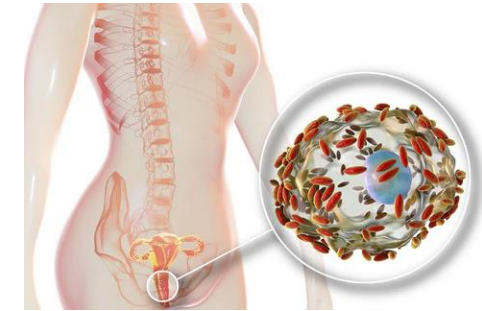
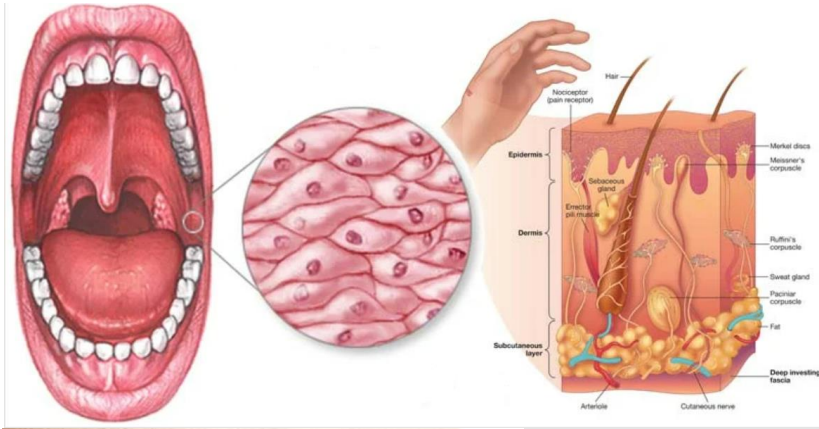

HEMATOPOEZA

S
T
A
N
I
C
E

Na koji način naš organizam sprječava prodor i razmnožavanje mikroorganizama?

Nespecifična (urođena imunost)

- prvi obrambeni mehanizam protiv štetnih mikroorganizama i stranih tvari
- prisutna od rođenja
- ne ovisi o prethodnom kontaktu s određenim antigenom
- djeluje brzo i široko → napada sve antigene na sličan način

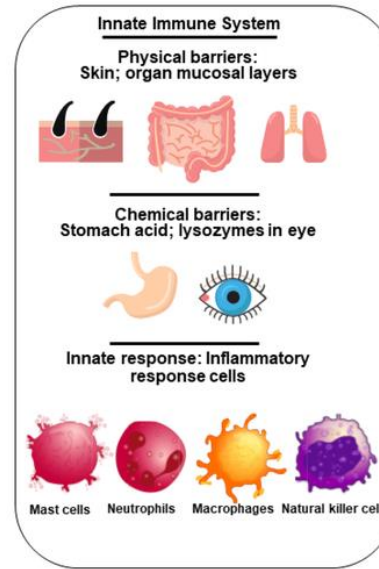
Glavne komponente nespecifične imunosti

1. Anatomske zapreke

- **koža** - sprječava ulazak mikroorganizama
- **sluznice**: izlučuju sluz koja hvata patogene
- **trepaljke u dišnom sustavu**: uklanjaju čestice

2. Fiziološke zapreke

- **pH želuca i enzimi u slini**: uništavaju mikroorganizme
- **sustav komplementa** – skup proteina u krvi koji pojačavaju fagocitozu i razaraju stanične membrane mikroba
- **interferoni** – proteini koji sprječavaju razmnožavanje virusa u zaraženim stanicama
- **upalni posrednici** – C-reaktivni protein, histamin i citokini koji potiču upalu i privlače obrambene stanice

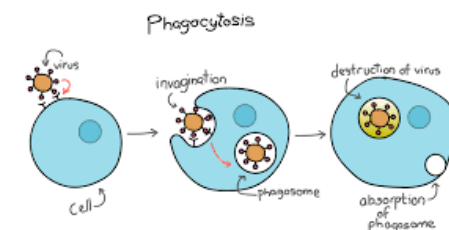

3. Stanične zapreke

- **fagociti** – proždiru i uništavaju mikroorganizme
- **prirodne ubojice (NK stanice)** – uništavaju stanice zaražene virusima ili tumorske stanice

4. Upalne zapreke

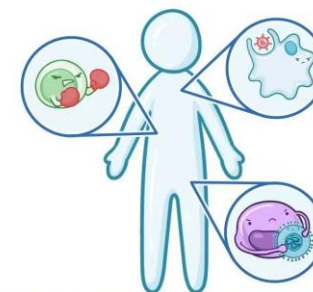
- pri ozljedi ili infekciji javlja se **povišena temperatura, crvenilo, oteklina i bol**
- povećava protok krvi, dovodi leukocite na mjesto infekcije i ubrzava zacjeljivanje

Specifična (stečena imunost)

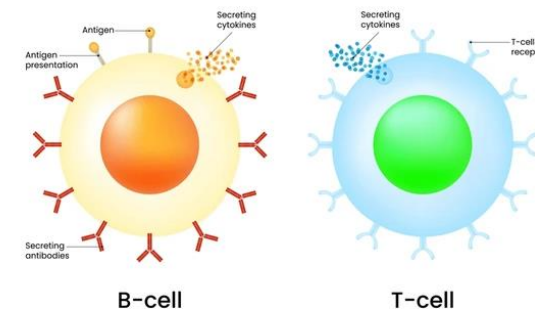
- treći obrambeni mehanizam protiv štetnih mikroorganizama i stranih tvari
- nije prisutna od rođenja
- nastaje nakon kontakta s određenim antigenom
- ciljana, snažna i dugotrajna zaštita
- glavni posrednici – limfociti T, B

ADAPTIVE IMMUNITY (ACQUIRED IMMUNITY)
PROVIDE LONG-LASTING IMMUNITY

NOT PRESENT at BIRTH & DEVELOPS OVER TIME

Cells of Adaptive Immune System

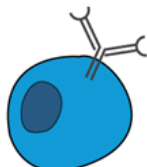
Oblici specifične imunosti

(prema izvršnim mehanizmima)

Humoralna imunost

- posredovana B limfocitima i njihovim protutijelima
- mehanizam:
  - B limfociti prepoznaju antigen → aktiviraju se i diferenciraju u plazma stanice
  - plazma stanice proizvode protutijela (imunoglobuline)
- učinkovita protiv bakterija i toksina u izvanstaničnom prostoru

“
I attack invaders
outside the cells
”

B-CELLS

“
I attack infected
cells
”

T-CELLS

Stanična imunost

- posredovana T-limfocitima
- podskupine T limfocita:
  - ***citotoksični T limfociti*** – uništavaju stanice zaražene virusima i tumorske stanice
  - ***pomagački T limfociti*** – luče citokine koji aktiviraju B-limfocite, makrofage i druge stanice
  - ***regulatorni T limfociti*** – održavaju ravnotežu imunosnog odgovora i sprječavaju autoimunost
- obrana od virusa, unutarstaničnih bakterija i tumorskih stanica

Oblici specifične imunosti

(prema načinu stjecanja)

Aktivna imunost

- stječe se aktivnošću organizma u dodiru s antigenom
- **prirodno** - nakon infekcije
- **umjetno** - nakon cijepljenja

Pasivna imunost

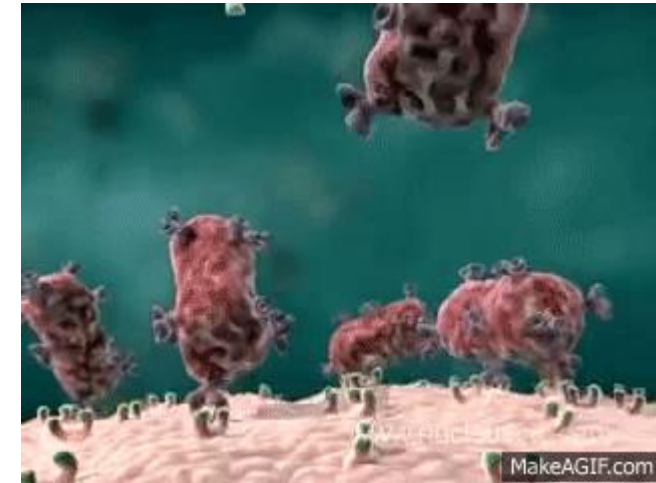
- stječe se prijenosom gotovih protutijela
- **prirodno** - od majke na dijete preko posteljice i mlijeka
- **umjetno** - davanje gotovih protutijela (npr. serum, imunoglobulini)

Adoptivna imunost

- stječe se prijenosom limfocita

Temeljne značajke imunoreakcije

- **Prepoznavanje** – prepoznavanje kemijskih biljega
- **Specifičnost** – reakcija teče prema onom antigenu koji je reakciju pokrenuo
- **Raznolikost** – omogućuje imunosni odgovor na mnogo različitih antigena
- **Imunosno pamćenje** – stječe se s prvim dodirrom s određenim antigenom
- **Klonalna ekspanzija** – povećavanje broj limfocita specifičnih za određeni antigen
- **Specijalizacija** – stvaranje učinkovitih odgovora za obranu od različitih vrsta mikroorganizama
- **Kontrakcija i homeostaza** - omogućuje oporavak imunosnog sustava nakon stimulacije antigenom
- **Nereaktivnost na vlastito** – sprječava oštećenje domaćina tijekom reakcije na strane antigene

Oblici imunosne aktivnosti

- Pojava antigena – imunoreakcija ili imunosna nereaktivnost
- **Imunoreakcija** – temelj imunosti
- **Imunosna nereaktivnost** – izostanak ili slaba izraženost imunoreakcije

Imunoreakcija

Imunosna preosjetljivost (alergija)

- reakcija protiv **tudih** antigena (alergena)
- posredovana protutijelima (rana preosjetljivost)
- posredovana stanicama (kasna preosjetljivost)

Autoimunost

- niz bolesti što ih uzrokuje imunoreakcija protiv **vlastitih** tkiva i organa
- organo-specifična autoimunost
- organo-nespecifična autoimunost
- pogreške u prepoznavanju → promjene u ciljnome tkivu i/ili u limfocitima

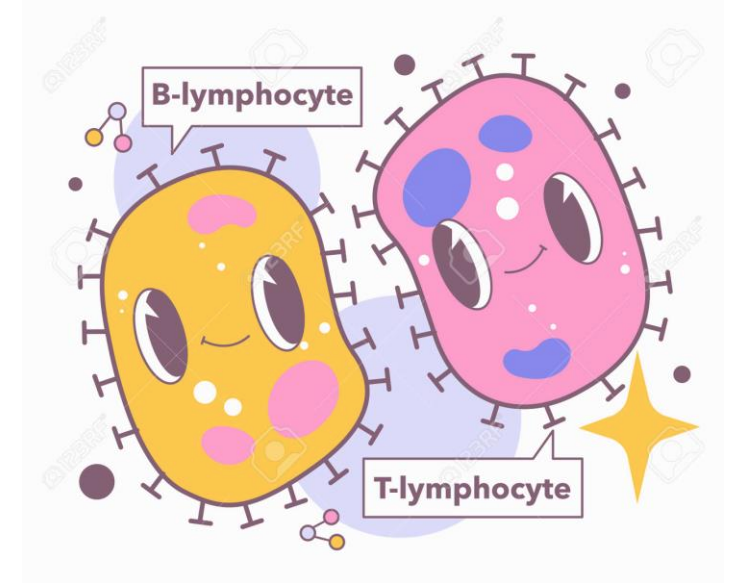
Imunosna nereaktivnost

- **Tri stanja nereaktivnosti:**

- 1) specifična imunotolerancija
- 2) imunosupresija
- 3) imunodeficijencije

Specifična imunotolerancija

- specifična nereaktivnost prema određenom antigenu
- neonatalna tolerancija, malodozna tolerancija, velikodozna tolerancija, specifična imunosupresija

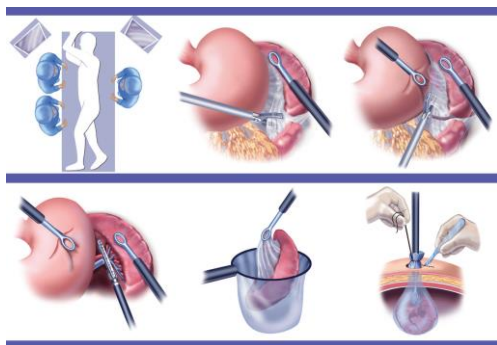
Imunosupresija

Specifična

- namjerno izazvana tolerancija antigenom ili protutijelima

Nespecifična

- potiskivanje imunoreakcije protiv svih antigena

Imunodeficijencije

Primarne

- genetski uzrokovane ili prirođene bolesti
- nedostatak T limfocita, B limfocita, limfocita T i B, sustava fagocita, komplementa

Sekundarne

- stječu se tijekom života
- uzroci:
  - infekcije
  - pothranjenost
  - imunosupresivni lijekovi
  - kronične bolesti

SECONDARY IMMUNODEFICIENCIES

➤ *Zašto neki ljudi ne obole od gripe, a drugi svake godine završe u krevetu?*

IMUNOST

NESPECIFIČNA (UROĐENA)

- Prva i druga linija obrane
- Nazočna od rođenja
- Neovisna o antigenu
- Djeluje protiv većeg broja različitih antigena

Štiti stvaranjem zapreka

- ANATOMSKE
- FIZIOLOŠKE
- STANIČNE
- UPALNE

- Koža
- Mukozne membrane
- pH
- Mikrobicidne tvari
- Komplement
- C reaktivni protein
- Fagociti
- NK stanice

Pamćenje: **NE**
Jačina sek. odg. : **ista**

SPECIFIČNA (STEČENA)

- Treća linija obrane
- Nije nazočna od rođenja
- Ovisna o antigenu
- Djeluje specifično protiv antigena

STANIČNA

T limfociti

HUMORALNA

B limfociti

Memorijske stanice

Plazma stanice

Protutijela

Pamćenje: **DA**
Jačina sek. odg. : **veća**